

Halász Iván

A szlovák jogi infrastruktúra kialakítására irányuló törekvések a hosszú 19. században¹

Bevezetés – szlovákok a régi Magyarországon

Jelen tanulmány nem a szlovák nemzeti mozgalom közjogi követeléseivel és az azok elérésére tett politikai lépésekkel foglalkozik, hiszen ez a téma magyar nyelven már jól fel van dolgozva.² A cikk inkább csak arra koncentrál, hogy a jogász közélet, -oktatás és tudományos élet szempontjából milyen szlovák jellegű intézmények léteztek a hosszú 19. században, illetve kik voltak a főbb működtetőik. A téma jobb megértéséhez viszont szükséges kisebb társadalomtörténeti kitérőt tenni, amely a jogászfoglalkozásokat űző öntudatos szlovákokkal is röviden megismerteti az olvasót.

A szlovákok a régi Magyarország azon nemzetiségei közé tartoztak, amelyek modern nemzetté válási folyamata teljes mértékben az ország keretein belül zajlott le. Miután ők is a magyar államalapítástól kezdve jelen voltak az országban, illetve vallásilag nem igazán különböztek a magyaroktól. A felekezeti közelség megkönnyítette a két etnikum közötti kapcsolatokat, keveredést, majd az asszimilációt. Fontos tényezőnek tekinthető az északi régiók viszonylagos urbanizáltsága is, valamint a városi németiség markáns jelenléte. Az utóbbi fontossá vált a reformáció idején, amikor a térséget erős német szellemi impulzusok érték. Az északi vármegyék elkerülték a tartós török megszállást, és jól kiépített oktatási hálózattal rendelkeztek, egyebek mellett a három neves északi jogakadémiával (Eperjes, Kassa, Pozsony).

A szlovákok viszont Magyarországon nem rendelkeztek külön közjogi vagy speciális egyházi autonómiával, ami megnehezítette nemzeti politizálásukat. A katolikus egyházi hierarchiában ugyan sok szlovák származású ember foglalt helyet (köztük több hercegprímás

¹ A tanulmány a *Magyarország történeti alkotmánya egykor és ma* című NKFI–OTKA No. 143008. számú projekt keretében készült.

² SZARKA 1995; DEMMEL 2011.

és érsek),³ de ez a nemzeti fejlődés szempontjából nem volt különösebben releváns. Fontosabbnak bizonyult az evangélikus egyház belső önkormányzata, amely sokáig pótolta a külön szlovák jellegű közjogi autonómia hiányát, és a demokrácia fontos iskolájának bizonyult.

Jogászok a szlovák nemzetébresztő értelmiség soraiban

A szlovák nemzeti mozgalom gerincét közismerten az egyházi és tanítói értelmiség alkotta,⁴ amelynek alapvetően plebejus gyökerei voltak. A szlovákok lakta északi vármegyék társadalmi szerkezete miatt azonban a kismemesi háttérű személyek jelenléte sem volt elhanyagolható. Nem szabad elfelejteni, hogy Árva, Liptó, Trencsén és Turóc vármegye igazi és markáns kismemesi régió volt.⁵ Éppen ebből a kismemesi jellegből és az általános magyarországi tradíciókból következett az a tény, hogy a szlovák nemzeti mozgalomban is viszonylag szép számban előfordultak jogvégzett kismemes aktivisták.

Az aktív jogász végzettségű és egyben öntudatos szlovákok leginkább a reformkor végén jelentkeztek.⁶ Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc idején színre lépett az a romantikus érzelmű, fiatal, protestáns generáció, amely egyrészt véglegesen eldöntötte a szlovák irodalmi nyelv kérdését, másrészt a csehszlovák orientációval szemben meghirdette a szlovák nemzeti önállóságot, harmadrészt megfogalmazta a komplex szlovák autonomista politikai programot. Ez a generáció már kitermelte magából az első olyan jogászokat is, akik oroszánrészt vállaltak a nemzeti program kidolgozásában. Gyakorlatias észjárásukkal pedig képesek voltak ellensúlyozni a teológiai és filozófiai végzettségű vezetők dominanciáját.⁷

Štefan Marko Daxner (1823–1892) és Ján Francisci-Rimavský (1822–1905) Gömör-Kishont vármegyéből származott. Eperjesen tanultak, és fiatalkorukban a kezdeti lépéseket

³ Itt megemlíthető mindenekelőtt Rudnay Sándor (1760–1831), Scitovszky János (1785–1866) és Csernoch János (1852–1927).

⁴ BOKES 1967: 257.

⁵ DEMMEL 2011: 151–170.

⁶ Az igazság kedvéért azonban meg kell jegyezni, hogy a reformkor végén színre lépő szlovák jogásznemzedék előtt volt még egy köztes generáció, amely fontos előkészítő szerepet játszott, de 1848-ban aktívan már nem exponálta magát. Idetartozott mindenekelőtt Ján Herkel (1786–1853) és Alexander (Sándor) Vrchofský (1812–1865) pesti ügyvéd. Előbbi ügyvédként próbálta képviselni a nyelvük miatt retorziókat szenvedett lajoskomáromi szlovákokat, egyébként az osszsláv nyelvtan kidolgozásával és egy pánszláv újság tervével foglalkozott. A szakolcai születésű Vrchofský jól menő ügyvédi irodával rendelkezett Pesten, egyebek mellett nála ügyvédbojtárkodott Jókai Mór, de az irodájában megfordult Petőfi Sándor és Janko Král'szlovák költő is. Szerteágazó és sokszor radikális demokrata politikai kapcsolatokkal rendelkezett, de előfordult mecénási szerepkörben is. Aktív volt a szlovák kulturális és egyesületi életben is. HEISZLER 1994: 3.

⁷ BOKES 1967: 258.

a vármegyei adminisztrációban tették meg. Daxner a vármegyei életben aktív köznemesi, Francisci pedig kisiparos családból származott. Mindketten alapvetően liberális gondolkodásúak voltak, de a nemzetiségi kérdésben nem tudták elfogadni a magyar nemzeti liberalizmus programját. Ez végül a Habsburg-táborba sodorta őket. Az 1850-es és 1860-as években aztán különböző igazgatási és bírósági pozíciókat töltöttek be.

A Bach-korszak idején fontos szerephez jutott még két további szlovák jogvégezett adminisztrátor, akik különböző szinteken tanácsokkal látták el a bécsi kormányzatot. Ján Hlaváč (1798–1868) előbb kassai hivatalnok, majd eperjesi táblabírói ügyész és 1861-ben Sáros vármegye királyi megbízottja volt. František Hánrich (1800–1889) eredetileg selmecbányai kamarai ügyész, azaz hivatalnok volt, majd 1849-től kezdve az osztrák hatóságok oldalán exponálta magát az igazságszolgáltatásban. 1849. szeptember 10-én Ján Kollár költővel és az előbb említett Hlaváčcal együtt *Pro Memoria* beadványt nyújtottak be a kormánynak, amelyben önálló szlovák koronataromány kialakítását javasolták. Közben sokat tettek a szlovák nyelv hivatali elismeréséért. A Bach-korszakban valószínűleg ők ketten voltak a legbefolyásosabb szlovák jogászok, de koruk és pozícióik miatt nem tartoztak a szlovák politikai fősodorba.⁸

Daxner és Francisci fontos szerepet játszott a különböző szlovák nemzeti követelések (1848, 1849) és memorandumok (1861) kidolgozásakor is. Mindketten következetesen a szlovák területi autonómia és a régi Magyarország föderalizálása platformján álltak. Mindketten tisztában voltak a képzett jogászok szükségességével a sok lelkes és tanító alkotta szlovák nemzeti mozgalomban. Emiatt az oktatási követelmények bekerültek a fontos programadó dokumentumokba is. A szlovák nemzet 1848. május 10-én Liptószentmiklóson elfogadott követelései például a 6. pontban kitértek az oktatási kérdésekre. A szlovák nyelvű elemi, polgári és középiskolák mellett követelték az önálló szlovák papnevelőt, a tanítóképzőt, valamint a magasabb irodalmi intézményeket, mint líceumokat, gimnáziumot, akadémiát, politechnikát és egyetemet. Nem világos, hogy pontosan mit is értettek az egyes számban szereplő akadémia alatt – a Magyarországon már megszokott jogakadémiát, vagy általánosan felfogott akadémiát mint tudományos vagy oktatási szervezeti formát.⁹

Ebből a szempontból egyértelműbb, de egyben valamivel szerényebb volt a komplex szlovák területi autonomista programot tartalmazó 1861. évi turócszentmártoni memorandum, amely az alkotmányosság visszaállítása után és a kiegyezés közötti időszakban született meg (1861. június 7-én).¹⁰ A memorandumban már nem volt szó az önálló szlovák

⁸ BOKES 1967: 260–261.

⁹ DEMMEL 2011: 268.

¹⁰ ELIÁŠ 1988: 257–263.

egyetemről és műegyetemről, hanem csupán egy pesti szlovák nyelvi tanszékről, valamint az önálló szlovák jogakadémia létrehozásáról, lehetőleg beszercebányai székhellyel.¹¹

A memorandumgyűlést megelőzően néhányan abban reménykedtek, hogy a pozsonyi királyi jogakadémia betöltheti a szlovák jogászképző intézmény szerepét. Az 1850-es években (azaz a Bach-korszakban) ugyanis több olyan cseh professzor tanított ott, aki hajlamos volt szláv nyelvet is használni. František Petruška például az osztrák polgári jogot nemcsak németül, hanem szláv nyelven is előadta, illetve részben csehül vizsgáztatott.¹² Sőt, 1854 előtt rendszeresített cseh nyelvű előadást is tartottak itt a jogi terminológiáról.¹³ A magyar nyelvre való áttérés és a magyarul rendszerint nem beszélő cseh, illetve német professzorok távozása után ezek a remények szertefoszlottak.

A dualizmuskori szlovák jogászgeneráció tevékenysége és tervei

Az előbb említett első, politizáló jogászgeneráció után az 1860-as években színre lépett a következő markáns jogásznemzedék, amelynek életéből viszont objektív módon kimaradtak a forradalmi események. Tevékenységük emiatt döntően a bírósági termekben, a különböző vállalkozásokban és az újságok hasábjain zajlott. E generáció úttörői közé tartozott Michal (1835–1887) és Pavol Mudroň (1835–1914), az ikertestvérek, akik evangélikus tanítói családból származtak, római katolikus gimnáziumban érettségiztek, elvégezték a pozsonyi jogakadémiát, majd Bécsben szereztek meg a doktorátust. Utána szétváltak útjaik: Michal Pozsonyban nyitott ügyvédi irodát, Pavol pedig Turócszentmártonban. Pavol hosszú időn keresztül a Szlovák Nemzeti Párt elnöke is volt. Korán elhunyt és gyermektelen testvére szintén aktív volt a szlovák jogvédelem területén. Az ő nevéhez fűződik például a Grünwald Béla magyar nacionalista jellegű *Felvidék* című írására adott mélyreható szlovák válasz megfogalmazása.¹⁴ Michal Mudroň volt továbbá az, aki 1864-ben a szlovák lapok oldalain ismét felkarolta az önálló szlovák nyelvű jogakadémia ügyét. Igaz, az erre irányuló cikkét akkor írta, amikor a kiegyezés előtti évtizedben még úgy tűnt, hogy a szlovákok megtartják addig szerzett nyelvi jogait. Gyakorlatias jogásként tisztában volt azzal, hogy az autonóm szlovák nyelvű ügyintézéshez hivatalnokok is kellenek. Cikkében sokat hivatkozott a pozsonyi királyi jogakadémia tapasztalatára.¹⁵

¹¹ VASILOVÁ 2008: 380.

¹² VARGA 1974: 242.

¹³ MUDROŇ 1864: 1.

¹⁴ A vita jelenleg a Kaligram Kiadó jóvoltából egy kötetben olvasható, lásd *A Felvidék. Grünwald Béla és Michal Mudroň vitairatai* 2011: 299. A *Felvidék* kifejezésnek egyébként egészen a mai napig főleg e munka okán nagyon rossz a kicsengése a szlovák szellemi életben.

¹⁵ MUDROŇ 1864: 1.

A dualizmus korából aktív szlovák jogászként meg lehet még említeni Matúš Dula (1846–1926), Štefan Fajnor (1844–1909), Andrej Halaša (1852–1913), Rudolf Markovič (1868–1934), František Veselovský (1845–1917) és Miloš Vladimír Štefanovič (1854–1904)¹⁶ ügyvéd nevét. Az első kettő szoros kapcsolatban állt Pavol Mudroňnyal – előbbi az ügyvédi irodájában kezdte meg a pályafutását, majd később ő is a Nemzeti Párt elnöke lett, a második pedig veje volt. A szoros rokoni kapcsolatok egyébként jellemzőek voltak a szlovák nemzeti mozgalomra, különösen annak protestáns részére.¹⁷

A szlovák realista irodalomból három meghatározó szerző is jogi végzettséggel rendelkezett és jogászként dolgozott: Janko Jesenský (1874–1945), Svetozár Hurban-Vajanský (1847–1916) és Pavol Országh Hviezdoslav (1849–1921). Közülük csak Vajanský hagyta el a jogász pályát az irodalom és a szerkesztés kedvéért, a többiek végig szoros kapcsolatban maradtak a joggal. Az említettek döntő többsége ügyvéd és politikus volt egyben, többen közülük bekerültek az országgyűlésbe is, főleg a 20. század elején, és majdnem kivétel nélkül közülük volt a nemzetiségi perekhez – akár ügyvédként, akár vádlottként. Többen közülük a nemzetiségi törvényről vagy a választási jogszabályokról írtak publicisztikákat vagy elemzéseket.¹⁸

Az első szlovák nyelvű jogi tudományos közlemények

A gyorsan változó 19. századi körülmények és asszimilációs folyamatok miatt nem könnyű feladat egyértelműen beazonosítani az első tudományosan aktív szlovák jogászokat és közírókat. Hajnóczy József (1750–1795), a fontos jogi közíró, majd jozefinista hivatalnok és még később kivégzett jakobinus vezető evangélikus családja révén például szlovák kötődésekkel rendelkezett, de ő maga alapvetően már nem így határozta meg önmagát. Számára a meghatározó élményeket inkább a felvilágosodás, a jozefinista politika, majd a nagy francia forradalom nyújtotta. Fő tudományos és politikai műveit még latinul írta, koncepcióiban pedig az egész ország gondjait akarta megoldani.¹⁹

Intenzívebb szlovák nemzeti kapcsolatokkal rendelkezett a magyarországi néprajztudomány egyik úttörője, a szintén jogász végzettségű és magánjogász foglalkozású (ügyvéd és jószágigazgató) Csaplovics János, azaz Ján Čaplovič (1780–1847). Jogi és néprajzi

¹⁶ FAJNOR 1928: 704–712. A forrásmunka szerzője, Vladimír Fajnor (1875–1952) szintén fontos szlovák érzelmi ügyvéd, majd később bíró és egyetemi oktató volt. Egy ideig ő volt a csehszlovák Legfelsőbb Bíróság elnöke.

¹⁷ FAJNOR 1935: 165–184.

¹⁸ FAJNOR 1928.

¹⁹ KOWALSKÁ–KANTEK 2008: 67–73.

szakművei döntő részét még latinul és németül írta.²⁰ Két (cseh)szlovák vonatkozású írásából az egyik verseskötet, a másik pedig egy 1842. évi vitairat a magyarosításról.²¹ A többnyire Bécsben élő Csaplovics nem volt a szlovák mozgalom aktív tagja, de időskorában intenzív kapcsolatai voltak a fiatal szlovák nemzetébresztőkkel.

Még egyértelműbb szlovák identitással rendelkezett Anton Ottmayer (1796–?) ügyvéd, ideiglenes könyvvizsgáló és jogoktató, aki Zsolnán született, de élete nagyobbik részét Budán élte le. Az 1820-as évektől kezdve a pesti egyetemen oktatott statisztikát, illetve váltójogot, sőt, két cikluson át jogi kari dékán is volt.²² Ezt a tisztséget egyébként ebben az időben nem a rendes kinevezett tanárok látták el, hanem a gyakorlatijogász-háttérrel is rendelkező helyettes oktató, mint amilyen majdnem két évtizeden keresztül Ottmayer is volt.²³ Egyetemi karrierje csak 1849-ben tört meg, amikor a Habsburg-ház kávéházi szidalmazásáért 315 nap várfogságra ítélték, és szabadulása után már nem térhetett vissza a katedrára. Ügyvédként és vállalkozóként próbált megélni, de nem nagy sikerrel. Csőd-eljárások és végrehajtások indultak ellene, majd fokozatosan nyoma veszett. A reformkorban viszont Ottmayer még aktív tagja volt annak a pesti-budai szlovák értelmiségi körnek, amely gerincét a Helytartótanács szlovák (többnyire katolikus és jogász végzettségű) hivatalnokai alkották. Vezetője Martin Hamuljak (1789–1859) volt, szintén jogász. Ottmayer szlovákságát jelzik korai, szlovák nyelven írt biedermeier stílusú regényei és novellái is.

Nyilván a hosszú 19. századi magyarországi egyetemi és tudományos szférában később is előfordultak, előfordulhattak szlovák etnikai gyökerű, családi háttérű emberek, de döntő többségük már inkább magyarnak vallotta magát, vagy legalább különösebben nem exponálta szlovák származását.²⁴

Az első szlovák jogi szakművek

Az eddigi ismeretek szerint az első szlovák nyelvű állam- és jogtudományi vonatkozású tankönyv nem jogvégzett szerző tollából született és nem is a jogászoknak készült, hanem a tanárképző iskolák számára. A *Stručná ústavoveda (Rövid alkotmánytan)* című mű szerzője Zelliger József volt (1837–1886), aki először a besztercebányai, majd a nagyszombati tanítóképző tanára volt, majd 1873-tól a nagyszombati intézmény igazgatója is. A szerző Szencen született kisiparos katolikus családban, majd Szakolcán, Pozsonyban és Érsekújvárott tanult.

²⁰ BRTÁŇ 1997: 275, 290.

²¹ Csaplovics János (jeszenovai) [é. n.].

²² Ottmayer Antal [é. n.].

²³ ECKHART 1936: 286, 305, 308, 666.

²⁴ FAJNOR 1928: 704, 705.

1853-ban megszerezte tanítói oklevelét, és elkezdett tanítani. 1869-ben lett középiskolai tanár, hiszen akkor nyert alkalmazást a besztercebányai tanítóképzőben.²⁵

Zelliger tankönyve szlovákul először 1872-ben jelent meg Túrócszentmártonban, majd kissé módosított tartalommal 1878-ban Nagyszombatban magyarul is (*Magyar alkotmány, vagyis a magyar honpolgár jogai és kötelességei* címmel). Utolsó, javított kiadása 1887-ben Szokolcán megint szlovákul jelent meg, változatlan címmel: *Stručná ústavoveda čili občanské práva a povinnosti občanov kráľovstva Uhorského* (magyarul: *Rövid alkotmánytan, avagy a Magyar Királyság polgárainak polgári jogai és kötelességei*).

Az említett tankönyv nemcsak tartalma, hanem terminológiája szempontjából is érdekes. Először az olyan alapfogalmakat tisztázta, mint a szülőföld, a haza, a család és az eljárások. Utána következett a magyarországi önkormányzatok, az országgyűlés, a kormány és a király jogállásának bemutatása. A szerző nem feledkezett meg a szélesebb, egyetemes érvényű összefüggésekről sem, és külön foglalkozott az államhatalom ágaival, az államszerkezetekkel, majd az osztrák–magyar közös ügyekkel, külügyekkel, katonai és pénzügyekkel, a delegációkkal, majd Horvát- és Szlavónország jogállásával, az állami jelképekkel és az igazságszolgáltatási rendszerrel. Mindezekkel a kérdésekkel a *Polgári jogok* címet viselő első nagy fejezetben foglalkozott, utána következett a második nagy (de jóval rövidebb) fejezet *Polgári kötelességek* címmel. Az alapjogi katalógust tehát itt hiába kereste volna valaki, mert ilyen a korabeli magyar közjogban nem is létezett.

A szlovák nyelv mint középfokú oktatási nyelv az 1850-es években jelent meg néhány gimnáziumban és tanítóképzőben. Az 1860-as években aztán megalakult három teljesen szlovák tanítási nyelvű egyházi gimnázium, de ezeket az 1870-es években az oktatási hatóságok fokozatosan megszüntették. A szlovák diákok onnantól kezdve egészen a dualizmus végéig nem tudták anyanyelvükön folytatni középiskolai tanulmányaikat. Egy ideig azonban éppen a tanítóképző iskolák képviseltek kivételt, ahol még körülbelül másfél-két évtizedig kiegészítő nyelvként használták a szlovákot. Az említett tankönyv 1887. évi második szlovák nyelvű kiadása is jól jelzi ezt a tendenciát.

A témával behatóan foglalkozó Jozef Vozár szerint a két első szlovák nyelvű, illetve jellegű és kifejezetten jogi vonatkozású tudományos munka a 20. század legelején született meg.²⁶ Az első szerzője Augustín Ráth (1873–1942) volt, a pozsonyi Comenius Egyetem későbbi jogi kari dékánja, majd rektora és mindvégig polgárijogász-professzora.²⁷ A második írás

²⁵ Zelliger József [é. n.]. Lásd még *Slovenský biografický slovník* VI. 1994: 431–432.

²⁶ Jozef Vozár jelenleg a Szlovák Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetének igazgatója. Bár szakmája szerint kereskedelmi jogász, immár több éve a különböző régi szlovák jogászok portréival is foglalkozik.

²⁷ RÁTH 1906: 59.

Emil Stodola (1862–1945) budapesti ügyvéd nevéhez kötődik,²⁸ aki pótolhatatlan szerepet játszott a két világháború közötti szlovák jogi infrastruktúra (magyar–szlovák jogi szótár, a szlovák jogászegylet, illetve az ügyvédi kamarák alapítása stb.) gyors kiépítésében.²⁹

Ráth a férfiak és a nők közötti kapcsolat magyarországi szabályozásáról érkezett írásában, Stodola pedig a bírósági perrendtartás reformjáról és az osztrák–magyar relációjú végrehajtásról írt. Miután ebben az időben még nem létezett kifejezetten jogi könyvekre szakosodott szlovák könyvkiadó, Ráth Prágában publikálta művét, Stodola pedig Budapesten.

Mindkét esetben saját finanszírozású és a gyakorlatban is felhasználható munkákról volt szó.

Stodola esetében ez nem meglepő, hiszen egész életében gyakorló ügyvéd volt, és ezt a pályát akkor sem hagyta el, amikor megalakult Csehszlovákia, és ő elhagyta Budapestet. Érdekesebb volt a Budapesten tanult Ráth esete, mert ő pályafutása legelején még visszautasította az egyetemi jogtudományi karriert. A tanársegédi ajánlatot egyik tanárától, lipthói földijétől és egyben a neves magyar római jogásztól, Szentmiklósi (Kajuch) Mártontól (1866–1932)³⁰ kapta.³¹ Ráth azonban a nagyobb önállóságot biztosító ügyvédi pályát választotta, 1914-ben pedig egzisztenciális okokból bíró lett Újvidéken. Az oktatói tudományos karrierhez csak 1918 után tért vissza, amikor Csehszlovákiában új lehetőségek nyíltak meg számára.³²

A dualizmus utolsó éveit és az első szlovák jogtudományi lap alapítása

A 20. század legelején izmosodni kezdtek a szlovák jellegű politikai kezdeményezések, de a városokban zajló asszimilációs folyamatok valóban ijesztőek voltak a szlovákokra nézve, akik emiatt a leginkább alulreprezentált nemzetiségek közé tartoztak a jogászok között. Az 1910. évi népszámlálási adatok értelmében például a 2646 bíró közül csak 1 volt szlovák anyanyelvű. A 6743 ügyvéd közül csak 92 fő határozta meg önmagát szlovák anyanyelvűként. A 4364 ügyvédjelölt és bojtár közül pedig 43 volt vállaltan szlovák. A 300 királyi

²⁸ Stodola lipthói evangélikus gyáros családból származott. Több testvére is szép karriert futott be. A mérnök Aurel Stodola például a zürichi Műszaki Egyetem tanára volt és egyebek mellett Albert Einstein meghatározó tanárai közé is tartozott.

²⁹ STODOLA 1914: 82.

³⁰ Kajuch volt az eredeti neve, amelyet később Szentmiklósira magyarosított. Szentmiklósi Márton, Kajuch [é. n.].

³¹ FAJNOR 1933: 425–426.

³² VOZÁR 2018: 116–119.

jegyző között 1 vallotta magát szlováknak. Az első világháború előtt tehát csak körülbelül 90–100 szlovák érzelmű és nyelvű ügyvédről lehetett beszélni, kiegészítve 40 joghallgatóval és gyakornokkal.³³

A monarchia fennállásának utolsó éveiben a szlovák források összesen három olyan bíróról tudtak, aki nyíltan és deklaráltan vallotta magát szlováknak. Közülük az egyik a legnagyobb akkori szlovák költő, Pavol Országh Hviezdoslav volt Árva megyében; továbbá egy Stanek nevű albíró ítélkezett Vácott; és maga Ráth is bíró volt a szerb többségű Újvidéken.³⁴

Szlovák nyelvű tudományos jogi életről ilyen körülmények között alig lehetett beszélni, noha egyes ügyvédek időről időre a napi sajtóban, a szlovák irodalmi folyóiratokban vagy a cseh szaklapokban publikáltak egy-egy jogi vonatkozású cikket. E cikkek jelentős része a nemzetiségi jogok körül forgott, de egyéb praktikus kérdések is napirendre kerültek a szlovák újságokban. Döntő többségük viszont csak népszerűsítő jellegű volt.

A témával visszatekintő módon foglalkozó Vladimír Fajnor (a későbbi csehszlovák Legfelsőbb Bíróság elnöke) igazából csak a már említett Emil Stodola egyes írásait és a fiatal Augustín Ráth publikációit tekintette igazán tudományosnak. Ezeket Ráth a széles profilú *Slovenské pohľady* (Szlovák Szemle) című legrégebbi szlovák irodalmi folyóiratban, valamint a *Sborník věd právních a státních* (Jog- és Államtudományok Gyűjteménye) című csehországi szakfolyóiratban publikálta.³⁵ A fiatal Ráthot egyébként a csehek bevonták a lexikon-szócikkek írásába is. A magas presztízsű *Ottův slovník naučný* (Ottó Tudományos Szótára) számára például 1907-ben ő írta a *Modern alkotmány* című 18 oldalas szócikket.³⁶

A szlovák szerzők azonban egyre jobban érezték a saját jogtudományi lap szükségességét. Ez a hiány főleg Budapesten volt érezhető, ahol sokan megfordultak, tanultak, illetve tartósan éltek, köztük Stodola is. Így nem meglepő, hogy végül éppen Budapest lett az a város, ahol megtört a jég, és a monarchia fenállásának utolsó előtti évében megalakult az első ilyen lap. Alapítója és fő finanszírozója Emil Stodola volt, akit egyrészt zavart a szlovák nyelvű jogászság és infrastruktúra gyengesége, másrészt bécsi és budapesti kapcsolatai révén 1917 nyarán már megérezte a készülő nagy államjogi változásokat is.

A mai napig megjelenő *Právní obzor* (Jogi Szemle) című folyóirat első száma tehát 1917 szeptemberében jelent meg Budapesten. Az első számokat az alapító főszerkesztő készítette elő. Témái között meghatározó volt az 1868. évi nemzetiségi törvény értékelése, továbbá a szlovák nyelv használata a bíróságokon és a közigazgatásban, de ezenkívül különböző gyakorlatias jogi kérdések is helyet kaptak a lapban. A főszerkesztőt például

³³ Smutná štatistika 1918.

³⁴ Smutná štatistika 1918: 101.

³⁵ FAJNOR 1928: 707.

³⁶ VOZÁR 2018: 65.

a házasságkötési és válási ügyek is komolyan érdekelték, a lapban továbbá helyet biztosított a kúriai döntések közlésének, valamint a magyar–szlovák jogi terminológiai kérdések tisztázásának is.³⁷ A jogi terminológiával Stodola már 1914-ben publikált monográfiájában is foglalkozott, de a háború alatt érdeklődése még inkább elmélyült. A praktikus észjárású ügyvéd valószínűleg ráérezett, hogy ez a kérdés nemsokára feletébb aktuális lesz, és ebben nem is tévedett. A *Právny obzor* aztán a következő években valóban fontos szerepet játszott a modern szlovák jogi terminológia kialakításában. De ez már egy másik, későbbi történet volt.

Irodalom- és forrásjegyzék

- A Felvidék. Grünwald Béla és Michal Mudroň vitairatai (2011). Pozsony: Kalligram.
- BOKES, František (1967): Právnicki v slovenskom národnom hnutí. *Právny obzor*, 50(3), 256–264.
- BRTÁŇ, Rudo (1997): Literárna činnosť Jána Čaploviča (1780–1847). In ČAPLOVIČ, Ján: *Etnografia Slovákov v Uhorsku*. Bratislava: SPN, 273–290.
- Csaplovics János (jeszenovai) [é. n.]. In SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. Online: <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/c/co2989.htm>
- DEMMELE József (2011): A szlovák nemzet születése. *Ludovít Štúr és a szlovák társadalom a 19. századi Magyarországon*. Pozsony: Kalligram.
- ECKHART Ferenc (1936): *A Jog- és Államtudományi Kar története 1667–1935*. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
- ELIÁŠ, Michal szerk. (1988): *Z prameňov národa*. Martin: Matica slovenská.
- FAJNOR, Vladimír (1928): Práca slovenských právnikov pred prevratom a v prvom desaťročí republiky. *Právny obzor*, 11(9), 704–712.
- FAJNOR, Vladimír (1933): Profesor Ráth. *Právny obzor*, 16(12), 425–428.
- FAJNOR, Vladimír (1935): Bratia Mudroňovci, Štefan Fajnor a Miloš Štefanovič. *Právny obzor*, 18(9), 165–184.
- HEISZLER Vilmos (1994): Soknyelvű ország multikulturális központja. Németek és szlovákok a reformkori Pest-Budán. *Budapesti Negyed*, 4(2), 5–22. Online: <https://epa.oszk.hu/00000/00003/00004/heiszler.htm>
- KOWALSKÁ, Eva – KANTEK, Karol (2008): *Uhorská rapsódia alebo tragický príbeh osvietenca Jozefa Hajnóczyho*. Bratislava: Veda.
- MUDROŇ, Michal (1864): Potreba Slovenskej právnickej školy. *Pešťbudínske vedomosti*, 4(22).
- Ottmayer Antal [é. n.]. In SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/0-9DACB/ottmayer-antal-9E760/>
- RÁTH, Augustín (1906): *Právo medzi mužom a ženou v Uhorsku*. Praha: Alois Wiessner.
- Slovenský biografický slovník VI.* (1994). Martin: Matica slovenská.
- Smutná štatistika (1918). *Právny obzor*, 1(4), 100–101.
- STODOLA, Emil (1914): *Súdobný poriadok uhorský. I. zák. čl. z r. 1911. S dodatkami. XLII. z r. 1914. o právnej pomoci pri prevádzaní exekúcií medzi Rakúskom a Uhorskom a maďarsko-slovenským slovníkom právnych názvov*. Budapešť: E. Stodola.
- SZARKA László (1995): *Szlovák nemzeti fejlődés – magyar nemzetiségi politika 1867–1918*. Pozsony: Kalligram.

³⁷ *Právny obzor* 1917, 1918.

- Szentmiklósi Márton, Kajuch [é. n.]. In KENYERES Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon*. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/sz-77C95/szentmiklosi-marton-kajuch-77F4E/>
- VARGA Sándor (1974): A pozsonyi jogakadémia az abszolutizmus és a dualizmus korában (1850–1914). In CSIZMADIA Andor – PECZE Ferenc – KÁLLAY István (szerk.): *Jogtörténeti tanulmányok III*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 237–252.
- VASILOVÁ, Darina (2008): *Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a.v. (1850–1918)*. Prešov: Univerzum.
- VOZÁR, Jozef (2016): *Významní slovenskí právnici z Liptova*. Bratislava: Veda.
- VOZÁR, Jozef (2017): Začiatky pestovania právnej vedy na Slovensku: Sté výročie založenia Právneho obzoru a prvé osobnosti slovenskej právnej vedy. *Historický časopis*, 65(2), 321–333. Online: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2017.65.2.6>
- VOZÁR, Jozef (2018): *Augustín Ráth. Prvý slovenský rektor Univerzity Komenského*. Bratislava: Veda.
- Zelliger József [é. n.]. In SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-irok-elete-es-munkai-szinnyei-jozsef-7891B/z-B6369/zelliger-jozsef-B6A27/>